Βιβλιοπαρουσίαση τεύχους : Ασήμαντη λεπτομέρεια (Adania Shibli – Εκδόσεις Πλήθος)

Του Βασίλη Καραπάνου

Πολύ πρόσφατα εκδόθηκε στην ελληνική γλώσσα, σε μετάφραση από τα αραβικά της Ελένης Καπετανάκη, από τις εκδόσεις Πλήθος, το λογοτεχνικό βιβλίο της παλαιστίνιας συγγραφέα Adania Shibli *Ασήμαντη λεπτομέρεια*.

Η ιστορία είναι βασισμένη σε πραγματικά γεγονότα. Αυτή η διακήρυξη θα μπορούσε να είναι απλώς ένα ακόμα διαφημιστικό τρικ. Όμως, στην περίπτωση του συγκεκριμένου βιβλίου, γνωρίζουμε εκ των προτέρων ότι η ιστορία που αφηγείται, όχι μόνο είναι πέρα για πέρα αληθινή, αλλά ότι είναι συγχρόνως μια συμπυκνωμένη στιγμή της βίας της κατοχής και του πολέμου, που έχει ποτίσει και συνεχίζει να ποτίζει με μπόλικο αίμα και δυστυχία την περιοχή της Παλαιστίνης.

Αύγουστος, λοιπόν, του 1949. Ένα χρόνο μετά τη Νάκμπα (καταστροφή) του 1948 και τον εκτοπισμό περίπου 700.000 Παλαιστινίων από τις εστίες τους, που συμπίπτει με την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ. Ένα στρατιωτικό απόσπασμα του ισραηλινού στρατού βρίσκεται στην έρημο Νέγκεβ, κοντά στα σύνορα με την Αίγυπτο, με καθήκον την υπεράσπιση των συνόρων του νεοσύστατου κράτους, τον έλεγχο της ευρύτερης περιοχής, τη δημιουργία αναχωμάτων και τάφρων και τον εντοπισμό και την εξολόθρευση βεδουίνων και Παλαιστίνιων της περιοχής.

Μία νεαρή Παλαιστίνια, μαζί με έναν σκύλο, εντοπίζονται και πιάνονται αιχμάλωτοι από τους ισραηλινούς στρατιώτες, αφού πρώτα εκτελεσθούν όλοι οι σύντροφοί της. Την κοπέλα τη μεταφέρουν στο στρατόπεδο, όπου την «αποκαθάρουν» σχεδόν

τελετουργικά παρουσία όλου του στρατεύματος, την κουρεύουν και την ντύνουν με τα δικά τους ρούχα. Όμως, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Shibli: *«ξαφνικά άνοιξε η πόρτα της καλύβας και η κοπέλα βγήκε έξω κλαίγοντας και μουρμουρίζοντας ακατάληπτες σκόρπιες λέξεις που μπερδεύονταν με το αδιάκοπο γάβγισμα του σκύλου. Κι εκείνη τη στιγμή μετά το σούρουπο, προτού πέσει το βαθύ σκοτάδι, καθώς το στόμα της άφηνε να βγει μια γλώσσα άλλη, διαφορετική απ' τη δική τους, η κοπέλα έγινε και πάλι ξένη στα μάτια τους, παρόλο που έμοιαζε πολύ με τους στρατιώτες του στρατοπέδου.»**[1]*

Οι ιδιότητες που κουβαλά η νεαρή Παλαιστίνια απηχούν πολλαπλές καταπιέσεις και οδηγούν τελικά στον μαζικό βιασμό της και στην ταφή του σώματός της κάπου στην έρημο Νέγκεβ. Είναι γυναίκα, αιχμάλωτη πολέμου και πρόσφυγας μέσα στην ίδια της την πατρίδα, συνεπώς είναι φονεύσιμη, αναλώσιμη, πρόσωπο χωρίς δικαιώματα, πατρίδα, παρελθόν και μέλλον. Το διαρκές και ακαταπόνητο αλύχτισμα του σκύλου αποτελεί τη μοναδική κραυγή αγωνίας, τη μοναδική παραφωνία στη μελωδία που γράφουν οι νικητές.

Το πρώτο μέρος του βιβλίου διαρθρώνεται σε μια ημερολογιακού τύπου καταγραφή των γεγονότων εκείνου του μακρινού Αυγούστου του 1949, μέσα από την οποία εκτυλίσσεται η πραγματική ιστορία μιας νέας γυναίκας που βιάστηκε κι εκτελέστηκε στην έρημο Νέγκεβ. Η αλληλουχία των γεγονότων καταγράφεται με την αυστηρότητα και την επαναληψιμότητα που απαιτεί η στρατιωτική ζωή και πειθαρχία του στρατεύματος, χωρίς ίχνος συναισθηματικής φόρτισης.

Μία γυναίκα, Παλαιστίνια κι αυτή, γεννημένη 25 χρόνια μετά το φρικτό τέλος της νεαρής βεδουίνας, πέφτει τυχαία πάνω στην ιστορία αυτή σε κάποιο έντυπο. Αυτή η ασήμαντη λεπτομέρεια – η ημερομηνία της γέννησής της συμπίπτει με την ημερομηνία της δολοφονίας – δίνει το έναυσμα για την αναζήτηση των ιχνών της, για την ανάσυρση της ιστορίας της από τη λήθη. Κι από αυτό το σημείο, αρχίζει το δεύτερο μέρος του βιβλίου.

Ευθύς εξ αρχής δημιουργείται μια ψυχοσυναισθηματική σύνδεση μεταξύ της γυναίκας αυτής και της γυναίκας που βιάστηκε και δολοφονήθηκε. Έτσι ξεκινάει το οδοιπορικό της αφηγήτριας, η οποία αποφασίζει να διασχίσει τις διαφορετικές ζώνες ελέγχου του ισραηλινού στρατού, να περάσει σύνορα, φράχτες και τείχη, ενόπλους και εποίκους, προκειμένου να βρει ίχνη της κοπέλας, το σημείο που την έθαψαν.

Το road trip αυτό είναι ιδιότυπο φυσικά. Παρά την ομορφιά του περιβάλλοντος, τον έναστρο ουρανό, το ελαφρύ αεράκι της ερήμου, παρά την αύρα της θάλασσας και τους αχνοκίτρινους αμμόλοφους, η αφήγηση κυριαρχείται από το άγχος των πολλαπλών συνόρων και απαγορεύσεων που πρέπει να ξεπεράσει η αφηγήτρια για να πετύχει το στόχο της, εφοδιασμένη με την ταυτότητα μιας συναδέλφου της, η οποία επιτρέπεται να κινείται μεταξύ περιοχών που για την αφηγήτρια είναι αποκλεισμένες.

Η διαδρομή της αφηγήτριας ξεκινάει από τη Ραμάλλα και συνεχίζεται μέχρι την έρημο Νέγκεβ. Η ίδια η διαδρομή, ο παραλογισμός των συνόρων, η βία της αποικιοκρατίας που έχει εσωτερικεύσει η γυναίκα και την αναγκάζει να μιλάει αγγλικά και όχι αραβικά για να μην κινήσει υποψίες, τα χωριά φαντάσματα των χαρτών προ του 1948, οι βίαιοι και μαζικοί εποικισμοί, καταγράφονται με μαεστρία και απλότητα από μία συγγραφέα που τα έχει βιώσει όλα αυτά στο πετσί της. Την ίδια στιγμή, όμως, μέσα από την ιστορία της αφηγήτριας, η συγγραφέας προβαίνει σε μια όμορφη «απατεωνιά», σ’ ένα σάλτο ελευθερίας, εκμεταλλευόμενη το γεγονός ότι η ηρωίδα υποδύεται μια άλλη γυναίκα και στη συνέχεια μια τουρίστρια. Η πλαστοπροσωπία τής επιτρέπει να απολαύσει για λίγο τον έναστρο ουρανό και τη θάλασσα, να νιώσει ότι κινείται ελεύθερα στο διάκενο της καταπίεσης και των απαγορεύσεων που της έχουν επιβληθεί προτού καν γεννηθεί.

Σταδιακά η μια γυναίκα μετουσιώνεται μέσα από το παρελθόν της άλλης, σε μια ακόμη σκιά που πασχίζει να μη σβήσει κάτω από την ασφυκτική μέγγενη της αποικιοκρατίας. Τα τοπία έχουν αλλάξει, αλλά τα μοτίβα είναι γνώριμα, μια διαρκής υπενθύμιση

ότι η ύπαρξη δεν καθορίζεται από το δίκαιο του ισχυρού, ότι η μνήμη δεν εξαλείφεται όταν υπάρχουν άνθρωποι που την κρατούν ζωντανή, ότι μπορεί μεν η καυτή άμμος της ερήμου να απορροφά λαίμαργα τα ίχνη του παρελθόντος, αλλά ίσως η μεγαλύτερη αντίσταση του παλαιστινιακού λαού να πραγματοποιείται μέσα από την επίμονη και ακαταπόνητη προσπάθειά του να υπάρξει και να μην ξεριζωθεί. Σαν αλύχτισμα ενός σκυλιού που χάθηκαν τα ίχνη του κάποτε, μια κάποια αυγουστιάτικη μέρα και από τότε τριγυρνά μέσα στα χρόνια για να αφυπνίζει όσες και όσους μπορούν να ακούσουν το κάλεσμά του.

Τον περασμένο Οκτώβριο, λίγες μέρες μετά την επίθεση της Χαμάς από τη Γάζα προς το Ισραήλ και τη νέα εκστρατεία γενοκτονίας που έχει εξαπολύσει από τότε το αποικιοκρατικό καθεστώς του Ισραήλ προς τον παλαιστινιακό λαό, είχε προγραμματιστεί η βράβευση της Adania Shibli στο πλαίσιο της έκθεσης βιβλίου της Φρανκφούρτης στη Γερμανία. Το λογοτεχνικό βραβείο με την ονομασία «Liberaturpreis» από την οργάνωση Litprom, θα απονεμόταν στη συγγραφέα για την *Ασήμαντη λεπτομέρεια*. Η βράβευση ακυρώθηκε, διότι «ξαφνικά» η συγγραφέας κατηγορήθηκε ως αντισημίτρια, μια κατηγορία παντελώς αστήριχτη, αβάσιμη και στερεοτυπική. Κουβαλώντας την ταυτότητα της γυναίκας, της Αράβισσας και της Παλαιστίνιας, δεν χωρούσε στα πλαίσια της επιλεκτικής ευαισθησίας της οργανωτικής επιτροπής της έκθεσης βιβλίου, η οποία στάθηκε στο πλευρό του Ισραήλ, «ξεχνώντας» να κάνει την οποιαδήποτε αναφορά στις ατελείωτες σφαγές που διεξάγει δεκαετίες τώρα απέναντι σε ανυπεράσπιστο και άμαχο πληθυσμό.

Με τα λόγια του Έντσο Τραβέρσο : *«Ο αντισημιτισμός έχει πάψει να διαμορφώνει τις εθνικές κουλτούρες, παραχωρώντας τη θέση του στην ισλαμοφοβία, την κυρίαρχη μορφή ρατσισμού στις απαρχές του 21ου αιώνα, καθώς και σε μια νέα εβραιοφοβία, παράγωγο της ισραηλοπαλαιστινιακής διαμάχης. Η μνήμη του Ολοκαυτώματος, έχοντας μετατραπεί σε «πολιτειακή θρησκεία» των φιλελεύθερων δημοκρατιών μας, μετέτρεψε τον πρώην παρία λαό σε προστατευμένη μειονότητα, κληρονόμο μιας ιστορίας που*

*προσφέρει το κριτήριο με το οποίο η δημοκρατική Δύση μετράει τις ηθικές αρετές της».**[2]***

Κι όμως, η Adania Shibli, χρησιμοποιώντας την αραβική γλώσσα που τόσο δαιμονοποιούν τα αποικιοκρατικά καθεστώτα της Δύσης, συμπεριλαμβανομένου του Ισραήλ, καταργεί τις αποστάσεις και τις διαμεσολαβήσεις και με λόγο απλό και συνάμα πυκνό επαναφέρει στο υπάρχον ζητήματα που η αποικιοκρατία διαχρονικά επιχείρησε να εξαφανίσει, όπως την αρμονική συμβίωση του ανθρώπου με τη φύση, με τη γη του, με τις μνήμες του.

Με τα δικά της λόγια για το κλείσιμο : *«Είμαι ενάντια στις αδικίες, την αποικιοκρατία, την κατοχή, και την ταπείνωση των Παλαιστινίων που ορίζονται ως κάτι άλλο μέσα στο ισραηλινό κράτος και στην ισραηλινή πολιτική και ιδεολογία : θα ήθελα αυτό να τελειώσει. Δεν θέλω ένα παλαιστινιακό κράτος, ή ένα κράτος του Ισραήλ – δεν θέλω κανένα από τα δύο. Δεν θέλω κανένα κράτος, στην πραγματικότητα. Είμαι συγγραφέας, οπότε μπορώ να ενδίδω σε φαντασιώσεις.»**[3]***

[1] Βλ. Adania Shibli, *Ασήμαντη λεπτομέρεια*, μτφρ. Ελένη Καπετανάκη, Αθήνα: Πλήθος, 2024

[2] Βλ. Enzo Traverso, *Το τέλος της εβραϊκής νεωτερικότητας. Ιστορία μιας συντηρητικής στροφής*, μτφρ. Νίκος Κούρκουλος, Αθήνα : Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2020, σ. 13

[3] Βλ. λήμμα στην αγγλική Wikipedia σχετικά με την παλαιστίνια συγγραφέα Adania Shibli